

2.12.2020

EOAK/939/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Päivi Saukonoja

HAASTEEN TOIMITTAMINEN SIJAISTIEDOKSIANTONA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Lapin käräjäoikeuden haastemiehen menettelyä, koska vastaajalle oli annettu haaste tiedoksi sijaistiedoksiantona Lapin käräjäoikeudessa käsitellyssä rikosasiassa ja syyteoikeus oli ehtinyt vanhentua.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Lapin käräjäoikeuden haastemiehen selvitys ja käräjäoikeuden laamannin lausunto (ohessa).

Käytettävissäni on ollut myös Lapin käräjäoikeuden tuomio 27.1.2020, tiedoksiantotodistus 4.7.2020 ja haastehakemuksen infolehti.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 1 §:n mukaan tuomioistuin voi huolehtia tiedoksiannosta antamalla sen tuomioistuimen henkilökuntaan kuuluvan tai haastemiehen tehtäväksi. Samalla tuomioistuimen on ilmoitettava, milloin tiedoksianto on viimeistään toimitettava, sekä annettava tarvittaessa tarkempia ohjeita tiedoksiannon toimittamisesta.

Haastemieslain 3 §:n 1 momentin mukaan haastemiehen tehtävänä on antaa viranomaisen tai yksityisen pyynnöstä toimialueellaan tiedoksi tuomioistuimen tai muun viranomaisen päätöksiä sekä haasteita, kutsumuksia, ilmoituksia ja muita asiakirjoja.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaan, kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

- 1) postitse saantitodistusta vastaan;
- 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta; tai
- 3) sähköisenä viestinä siten kuin sähköisestä asioinnista viranomais-toiminnassa annetun lain (13/2003) 18 §:ssä säädetään.

Postille on ilmoitettava, milloin tiedoksiannon saantitodistusta vastaan viimeistään on tapahduttava.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettut asiakirjat voidaan lähettää myös sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamalla tavalla.

Saman luvun 7 §:n mukaan milloin haastemies on tiedoksianto varten etsinyt henkilöä, jonka asuinpaikka Suomessa on tiedossa, mutta ei ole tavannut häntä tai ketään, jolla on oikeus hänen puolestaan vastaanottaa tiedoksianto, ja ilmenneiden seikkojen perusteella voidaan olettaa hänen välttelevän tiedoksianto, haastemies voi toimittaa tiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat jollekin samaan talouteen kuuluvalle 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle. Jollei ketään edellä mainituista tavata, tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat paikalliselle poliisiviranomaiselle.

Pykälän 4 momentin mukaan rikosasiassa haastetta ei voida antaa vastaajalle tiedoksi tässä pykälässä tarkoitettulla tavalla.

Edelleen mainitun luvun 16 §:n mukaan asiakirja, jossa joku on määrätty henkilökohtaisesti saapumaan tuomioistuimeen tai muuten suorittamaan jotakin henkilökohtaisesti, on kuitenkin annettava tiedoksi hänelle itselleen. Tiedoksianto on toimitettava siten kuin 3, 3 b ja 4 §:ssä säädetään.

3.2 Selvitys tapahtumista

Kantelussa mainitun haasteen tiedoksianto oli annettu haastemiehen tehtäväksi kiireellisenä viimeistään 4.7.2018. Kysymyksessä oleva rikosasia oli tullut vireille käräjäoikeuteen 20.6.2018. Lapin syyttäjävirstossa laaditun haastehakemuksen infolehdellä on ilmoitettu, että haastehakemuksessa tarkoitettun rikoksen syyteoikeus vanhentuu 4.7.2018. Vastaaja oli pyydetty haastettavaksi henkilökohtaisesti asian käsittelyyn.

Lapin käräjäoikeuden laamanni on kantelun johdosta antamassaan lausunnossa todennut, että haasteet oli laadittu heti asian vireille tulon jälkeen.

Haastemies on antamassaan selvityksessä todennut, että asia oli tullut tiedoksiantoon 20.6.2018. Tiedoksiantoon johtaviin toimenpiteisiin oli ryhdytty välittömästi. Haastettava oli ollut lomamatkalla Australiassa, jolloin oli käynyt selväksi, ettei haastetta ehdittäisi antaa ennen 4.7.2018. Haastemies oli antanut haasteen tiedoksi 4.7.2018

sijaistiedoksiantona perustaen ratkaisunsa korkeimman oikeuden ratkaisuun (KKO 1986 II 32).

Tiedoksiantotodistuksesta ilmenee, että vastaajaa oli käyty kerran tavoittamassa, ja että voitiin olettaa hänen välttelevän tiedoksiantoa. Asiakirjat oli luovutettu poliisiviranomaisen haltuun. Lisäksi haasteasiakirjat on toimitettu sähköpostilla vastaajalle.

Laamanni on lausunnossaan todennut, ettei haastemiehen käyttämä tiedoksiantotapa ole ollut laillinen rikoshaasteen tiedoksiantotapa. Sijaistiedoksiannon käyttäminen ei ole myöskään ollut tarpeen, koska kantelijan korvausvaatimukset on toimitettu käräjäoikeudelle vasta 17.12.2018 eli ennen niitä koskevan kolmen vuoden vanhentumisajan päättymistä. Haastemiehellä ei ole ollut kuitenkaan mahdollisuutta antaa haastetta tiedoksi vastaajalle henkilökohtaisesti hänelle ilmoitussa määräajassa.

Laamannin mukaan jutun asiakirjoista ilmenee, että kihlakunnansyyttäjä on laatimansa haastehakemuksen mukaan vaatinut vastaajalle rangaistusta 5.7.–10.11.2016 tehdystä kunnianloukkauksesta. Infolehdellä ilmoitettu rikoksen vanhentumisaika on ollut ilmeisen virheellinen, koska vastaajan syyksi väitetty rikos on jatkunut ainakin 18.10.2016 saakka. Haaste olisi siten ollut mahdollista antaa tiedoksi vastaajalle hänen lomamatkansa jälkeen ennen haastehakemuksessa tarkoitettua kunnianloukkauksen syyteoikeuden vanhentumista. Infolehdellä ja tehtävänanossa olleen virheen havaitseminen on vaatinut syyttäjän laatiman haastehakemuksen teonkuvauksen epäselvyys huomioon ottaen tuomarin ammatissa edellytetyt tiedot, joiden hallitsemista haastemieheltä ei voida edellyttää. Haastemiehen ei voida siten katsoa rikkoneen velvollisuuksiaan tältä osin. Rikkomus on joka tapauksessa hyvin vähäinen.

Kantelija ja kyseessä oleva vastaaja ovat sopineet asian yksityisoikeudellisten korvausten ja oikeudenkäyntikulujen osalta. Tähän nähden on ilmeistä, että asiaa pääkäsittelyssä ajanut syyttäjä olisi peruuttanut vastaajaa vastaan nostetun syytteen kunnianloukkauksesta asianosaisten tekemän sovinnon perusteella, vaikka asiassa annettu haaste olisikin annettu tiedoksi ennen syyteoikeuden vanhentumista.

3.3 Arviointi

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 7 §:n 4 momentissa on nimenomaisesti säädetty, ettei sijaistiedoksiantoa voida käyttää haastettaessa vastaajaa rikosasiassa, jossa hänet velvoitetaan saapumaan henkilökohtaisesti vastaamaan rikosasian syytteeseen. Yleensäkin annettaessa tiedoksi kutsua, jossa asianosainen tai hänen laillinen edustajansa velvoitetaan saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti, sijaistiedoksiantoa ei voida käyttää kuten lain 11 luvun 16 §:ssä on säädetty.

Käsitykseni mukaan haastemiestiedoksiannossa tuomioistuimen ei odoteta antavan haastemiehelle muuta ohjeistusta kuin määräyksen,

milloin tiedoksianto on viimeistään toimitettava. Muita tietoja tuomioistuimien voi antaa katsoessaan sen tarpeelliseksi.

Asiakirjoihin tarkemmin perehtymällä on voitu havaita, että teko ei ollut kokonaan vanhentunut vielä 4.7.2020, koska syytteen teonkuvauksen mukaan teko on jatkunut vielä tämän jälkeen. Laamannin esittämän mukaan Infolehdellä ja tehtävänanossa olleen virheen havaitseminen on kuitenkin vaatinut syyttäjän laatiman haastehakemuksen teonkuvauksen epäselvyys huomioon ottaen tuomarin ammatissa edellytetyt tiedot, joiden hallitsemista haastemieheltä ei voida edellyttää. Voin yhtyä laamannin asiassa esittämään, eikä haastemiehen voida siten katsoa rikkoneen velvollisuuksiaan tältä osin.

Tiedoksiantotehtävän kiireellisyys ei voi olla perusteena sille, että kyseessä olevassa tilanteessa lain nimenomaisesta määräyksestä voitaisiin poiketa. Yleisesti voidaan todeta, että asiassa esitetyt olosuhteet eli haastettavan henkilön lomamatka ei yksinään ole sellainen seikka, josta voitaisiin perustellusti päätellä, että vastaaja välttelisi haasteen tiedoksiantoa. Myöskään asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset eivät ole olleet asiassa esitetyn selvityksen perusteella vielä 4.7.2020 tiedoksiannettavina. Katson, ettei sijaistiedoksiannolle ole senkään vuoksi ollut perusteita.

Tiedoksiannon toimittaminen laissa säädetyllä tavalla on vastaanottajan oikeusturvan kannalta erityisen tärkeää. Yleensä tiedoksiannettava asiakirja sisältää jonkin kehotuksen ryhtyä johonkin prosessitoimeen, jonka noudattamatta jättämisestä koituu vastaanottajalle yleensä jokin haitallinen seuraus; vastaanottajalla on oikeus vaatia laillista tiedoksiantoa. Haasteen tiedoksianto laissa säädetyllä tavalla on edellytyksenä sille, että kanne tai syyte voidaan ottaa tutkittavaksi (Frände ym. Prosessioikeus 2017, s. 1126).

Kysymys on ollut haastemiehen viranhoidon ydinalueeseen kuuluvasta rikoshaasteen tiedoksiantamisesta vastaajalle eli siten keskeisestä haastemiehen virkavelvollisuudesta. Katson, että haastemiehen tulee harkita ja ratkaista itse, milloin sijaistiedoksiannon edellytykset täyttyvät.

Lisäksi kysymys on perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvatusta jokaisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa asianmukaisesti.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Haastemies on ryhtynyt selvityksensä mukaan hoitamaan tiedoksiantotehtävää välittömästi pyrkien hoitamaan tehtävän käräjäoikeuden hänelle asettamassa määräajassa. Laamannin selvityksen perusteella haastemiehellä ei ole ollut kuitenkaan käytännössä vastaajan ulkomaan matkan takia mahdollisuutta antaa haastetta tiedoksi kysymyksessä olevalle vastaajalle henkilökohtaisesti haastemiehelle ilmoitustussa määräajassa.

Tiedoksiantotehtävää suorittaessaan haastemies on kuitenkin toiminut virheellisesti toimittaen haasteen rikosasian vastaajalle tiedoksi sijaistiedoksiantona, vaikka oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 7 §:n 4 momentin mukaan sijaistiedoksianto ei ole laillinen menettely.

Vielä yhdyn laamannin lausunnossaan asiallisen kielen käyttämisestä lausuttuun viitaten haastemiehen selvityksessään käyttämiin sanavalintoihin, jotka eivät ole kaikilta osin asiallisia.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen haastemiehen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Lapin käräjäoikeuden laamannille edelleen saatettavaksi haastemiehelle tiedoksi.